

AROGANCJA

Źródłostłów tego wyrazu jest dawny: łac. *arrogāre (sibi)* ‘domagać się dla siebie, przypisywać sobie więcej czegoś, niż się należy’ > łac. *arrōgāns, -ntis* ‘zarozumiały, niewyrozumiały, zuchwały’ > łac. *arrōgantiā* ‘zarozumiałość, zuchwalstwo’. Sam jednak rzeczownik jest w polszczyźnie późnym zapożyczeniem, o czym świadczy to, że notuje go dopiero wileński *Słownik języka polskiego* [1861], a także to, że najwcześniejsze cytaty z literatury pięknej, podawane przez słowniki XX-wieczne, pochodzą z XIX w.:

Pamiętam to kołtuństwo mieszczańskie pełne arogancji i poczucia wyższości (...). Nie przypuszczam, byś panu baronowi inną dał odpowiedź jak ta, na którą jego arogancja zasługuje (...) [SJPDor I, 207].

W polszczyźnie XX w. rzeczownik *arogancja* znajduje stałe miejsce w zasobie leksykalnym; rejestrują go wszystkie ważniejsze słowniki – SJPDor, MSJP, SJPSzym, PSWP, SWJP – ze zbliżoną parafrazą znaczeniową ‘nadmierna pewność siebie połączona z lekceważeniem innych; tupet, buta, zuchwalstwo, bezczelność’. Stabilizuje się również leksykograficznie cała rodzina leksykalna *arogancji*, do której należą takie jednostki jak: *arogancki, arogancko, arogant, arogantka*:

Powiedziałem to tonem tak szorstkim i aroganckim, że aż sam się zdziwiłem (...). Niczym właściwie nie zasługiwała na to, żebym traktował ją ozięble i arogancko (...). Jeżeli spotkasz zarozumialca i aroganta, który zadziera nosa i gra ważną figurę, dowiedz się, czy poprzednio on sam nie doznawał upokorzeń od kogoś (...) [SJPDor I, 207].

Przytoczona wyżej definicja rzeczownika *arogancja* wskazuje jednoznacznie, że jest to wyraz należący do słownictwa aksjologicznego, wartościującego ujemnie z ostrym profilem semantyczno-stylistycznym. Zakres tekstowy występowania tej rodziny wyrazów, a także ich geneza, wskazują na ich przynależność do książkowej (erudycyjnej), inteligenckiej warstwy słownictwa ogólnopolskiego, jednakże słowniki XX-wieczne tej kwalifikacji nie podają. Być może, jest to wynikiem braku takiego kwalifikatora w słowniku najwcześniejszym i najważniejszym z nich, tj. *Słowniku języka polskiego* pod redakcją Witolda Doroszewskiego, dla którego rzeczą naturalną było, że polszczyzna ogólna (kulturalna) to polsz-

czynna warstwy ludzi wykształconych, operujących w naturalny sposób słownictwem książkowym.

Zmiany języka ogólnopolskiego i jego socjolingwistyczne rozwarstwienie w ostatnim trzydziestoleciu, na przełomie XX i XXI w., nie zmieniły – co prawda – znaczenia rzeczownika *arogancja* (ani pozostałych jednostek tej rodziny wyrazów), ale spowodowały już wyraźne ich nacechowanie książkowością, co znalazło wyraz w notacjach słownikowych (por. USJP, WSJP PWN). Nastąpiło także ograniczenie frekwencji tekstowej części z nich, a w szczególności form *arogantka* i *arogant*.

Utrwaliły się natomiast określone połączenia leksykalno-składniowe tych wyrazów:

Odezwać się, odpowiedzieć z arogancją. Traktować kogoś z arogancją. Zachowanie pełne arogancji. (...) Arogancki młokos. (...) Arogancka odpowiedź. Arogancka mina. Aroganckie zachowanie. (...) Arogancko odpowiedzieć. Patrzyć, spoglądać na kogoś arogancko. Traktować kogoś arogancko [USJP I, 125].

Bez wątpienia w tym okresie ustabilizował się w polszczyźnie frazeologizm *arogancja władzy* w znaczeniu 'nieliczenie się władz z opinią publiczną wynikające z poczucia bezkarności i siły':

Arogancja władzy zawsze chowa się za parawanem prawa i dobrych chęci [ISJP PWN I, 43].

I taka musi być – *nolens volens* – smutna konkluzja tych *Słów i słówek*, bo – ujmując rzecz nieco potocznie – czego jak czego, ale *arogancji władzy* to nam dzisiaj w życiu publicznym nie brakuje.

S.D.

Bibliografia

- A. Bańkowski, *Słownik etymologiczny języka polskiego*, t. I, Warszawa 2000.
 ISJP PWN – M. Bańko (red.), *Inny słownik języka polskiego PWN*, t. I, Warszawa 2000.
 K. Kumaniecki (oprac.), *Słownik łacińsko-polski*, Warszawa 1973.
 MSJP – S. Skorupka, H. Auderska, Z. Łempicka (red.), *Mały słownik języka polskiego*, Warszawa 1968.
 PSWP – H. Zgólkowa (red.), *Praktyczny słownik współczesnej polszczyzny*, t. I, Poznań 1994.
 SJP Dor – W. Doroszewski (red.), *Słownik języka polskiego*, t. I, Warszawa 1958.
 SJPSzym – M. Szymczak (red. nauk.), *Słownik języka polskiego*, t. I, Warszawa 1995.
 SWJP – B. Dunaj (red. nauk.), *Słownik współczesnego języka polskiego*, Warszawa 1996.
 USJP – S. Dubisz (red. nauk.), *Uniwersalny słownik języka polskiego*, t. I, Warszawa 2003.
 WSJP PWN – S. Dubisz (red. nauk.), *Wielki słownik języka polskiego PWN*, t. I, Warszawa 2018.